

Patricija Pongrac

Matea Korda, Gradska uprava Grada Zagreba, Hrvatska, matea.korda21@gmail.com

Mirjana Kondor-Langer, Visoka policijska škola, Hrvatska, mklanger@fkz.hr

NASILJE NAD OKOLIŠEM: POJEDINI ASPEKTI

Sažetak

Međunarodni ugovori izričito priznaju pravo čovjeka na zdravu životnu sredinu. Takvo pravo svake osobe ugroženo je tehnološkim napretkom, industrijalizacijom i globalizacijom. Navedeni procesi ostavljaju vidljive ili manje vidljive štetne posljedice na prirodu i okoliš, što je dovelo do porasta svijesti o ugroženosti okoliša u kojemu živimo i upućuje na odgovornost svih, od pojedinaca preko kompanija do samih država, za zaštitu prirode i okoliša. Međutim, u radu je vidljivo kako sama svjesnost nije dovoljna kako bi se takva štetna ponašanja naspram okoliša prevenirala zbog čega se na međunarodnoj razini održava cijeli niz aktivnosti, ali se donosi i niz akata u cilju sprječavanja ugrožavanja okoliša. Europska unija i države članice uložile su i nastavljaju ulagati trud u razvoj politika vezanih uz zaštitu okoliša, ali postoji veliki problem needuciranog kadra za bavljenje takvim problemima, počevši od policijskih službenika i državnih odvjetnika pa do sudaca. Uspješnost nacionalnih strategija zaštite okoliša i održivog razvoja uvelike ovise o učenju i prilagodbi na nove informacije i tehnološke mogućnosti, ali i politička zbivanja.

Ključne riječi: nasilje nad okolišem, šteta, međunarodna i europska nastojanja, izazovi.

1. UVOD

Odnos prema prirodi u starom je vijeku dobro odražavao stoički stav: „Natura parendo vincitur!“ (Šundalić, 2006: 204), prema kojem se čovjek pokorava prirodi. Problem je današnjice što se čovjek u prirodi postavlja kao subjekt koji postaje mjerilom za vrijednosti života i gospodarom vlastite egzistencije.

Teoretičari globalizacije navode kako danas ne postoji ni jedna točka na Zemlji koja ne bi bila povezana sa svim drugim točkama, odnosno današnji svijet je „povezani“ svijet koji počiva na informacijskoj tehnologiji i planetarnoj komunikaciji. Proces globalizacije koji obuhvaća niz ekonomskih, socijalnih i kulturnih procesa, usmjeren je spajanju različitih društava, kultura i nacija. U tom procesu globalizacije, priroda se shvaća kao skladište resursa koji se troše unedogled. Važno je imati na umu da su dio svakog ekonomskog pro-

cesa, osim proizvodnje, i nusprodukti te proizvodnje koji su često toksični i neupotrebljivi za daljnju obradu pa ih se baca u prirodu. Čovjek, kao dio prirode, svojim djelovanjem mora težiti ravnoteži u prirodi (Krznar, 2009). Čovjekov odnos prema prirodi i okolišu stvara niz društvenih problema koji su vidljivi na ekonomskom i rodnom planu, a industrijsko društvo, smatra Krznar (2008), najznačajniji je oblik destruktivnog djelovanja na prirodu i okoliš. Ovakvi učinci izazivaju brojne socijalne probleme koje je teško promatrati izvan zacrtanog okolišnog okvira, tim više što kompleksnost ovih problema zahtijeva višeslojnu upućenost. Rješenja tih socijalno-ekoloških problema i potraga za njima postali su fundamentalni za čovjekov opstanak i društveni razvoj (Krznar, 2008).

Jedan od važnih pojmova koji se veže uz okoliš jest pojam „održivi razvoj“ koji se pojavio 1980-ih, kada je Međunarodna zajednica za očuvanje prirode (engl. IUNC – *International Union for Conservation of Nature*) uputila na “održivi razvoj” kroz očuvanje životnih resursa (Galić, 2001). Definicija koja najbolje odgovara pojmu održivi razvoj dolazi iz *Our Common Future* – izvještaja Brundtland komisije: Održivi je razvoj onaj razvoj koji zadovoljava potrebe današnjice bez kompromitiranja sposobnosti budućih generacija da se susretnu sa svojim vlastitim potrebama (Held, 1995).

Neki autori, prema Galić (2001), tvrde da koncepcija održivosti ili “održivi razvoj” nije uopće politički moguća, sve dok prevladava kapitalistički oblik proizvodnje koji djeluje suprotno od te koncepcije. Potrebno je proširiti sustav demokracije i stvoriti nove institucije. Kakve bi to nove institucije konkretno trebale biti – ostaje tek da se vidi, budući da još nisu jasno definirani svi parametri koji bi mogli utjecati na utemeljenje tih novih institucija (Galić, 2001). Nadalje, Galić (2001) upozorava da zelena politika upozorava čovječanstvo da nije ni na kakvoj posebnoj razini iznad drugih vrsta, nego je u razini s njima i biosferom, ili čak na najnižoj razini. Suzbijanje globalnih problema okoliša može uspjeti samo kroz razvoj političkih oblika povezivanja koji će posvetiti svoje ciljeve očuvanju okoliša unutar regionalnih i međunarodnih prostora. Čitavom svijetu je potrebna promaknuta vrsta nacionalizma. Takva vrsta nacionalizma imala bi tendenciju prema očuvanju i konzerviranju okoliša, njegove plodnosti, genetičke raznolikosti i integriteta ekosustava u suglasju s borbom za međunarodnu pravdu.

Preduvjet za to je ostvarena kulturalna neovisnost, razvijeni osjećaj kulturalnog identiteta na regionalnoj razini, te poštovanje kulturne raznolikosti različitih kulturalnih identiteta. Razmatranja o globalizaciji, krizi okoliša i novim identitetima u postmodernoj kulturi, podrazumijevaju napore da se razumije kultura moderne civilizacije i način kako je ona dospjela u sadašnje stanje (Galić, 2001).

2. ZELENA KRIMINOLOGIJA

Prema Situ i Emmonsu (2000), nasilje nad okolišem mogli bismo definirati kao neovlašteno djelovanje ili propust kojim se krši zakon pa je stoga predmet kaznenih sankcija i kaznenog progona. Takvo djelo oštećuje ili ugrožava ljudsko zdravlje i fizičku sigurnost, kao i sam okoliš, a služi interesima korporacija, organizacija, poduzeća ili jednostavno, pojedinaca.

Prema Hallu (2014), američko ministarstvo pravosuđa nasilje nad okolišem definira na način da većina ekoloških kaznenih djela zahtijeva dokaz o samom onečišćenju (vode, zraka ili tla), kao i dokaz o namjeri da se počinu kazneno djelo. Točnije, u većini slučajeva vlada mora dokazati da je optuženi kazneno djelo počinio svjesno, dragovoljno i namjerno.

Navedena je definicija poprilično ekocentrična jer ne predviđa činjenicu da će nužno i ljudi biti ugroženi, te naglašnije specificira najviši stupanj moralne krivnje u smislu namjere počinitelja da počinu štetu. Nasuprot tome, u većini kaznenih djela nad okolišem nalazimo da se najviše radi o odgovornosti za pojedino kazneno djelo, što bi značilo da se ne traži krivnja počinitelja, zato što su često takva kaznena djela temeljena na kršenju administrativnih propisa. Važno je reći kako obje definicije impliciraju da kaznena djela protiv okoliša nisu djela počinjena iz nemara; stoga je važno da se striktno odijele pojmovi kaznenih djela i građanskih prijestupa (Hall, 2014).

U Ujedinjenom Kraljevstvu, kaznena djela protiv okoliša uključuju: otpad, napuštena vozila, grafite, letke iz aviona, pseći izmet, ilegalno odlaganje smeća, uredski otpad, vandalizam, napuštena kolica iz dućana i smetnje zbog buke. Australaska federalna policija smatra da su aktivnosti koje predstavljaju kaznena djela protiv okoliša unutar Commonwealthskog zakona one aktivnosti koje imaju značajan utjecaj na stvari koje su značajne za okoliš, a to su: svjetska baština, nacionalni parkovi, močvarna područja, zaštićene vrste, vrste selice, morska područja Commonwealtha, nuklearne akcije (rudnici) (Hall, 2014).

U kaznenopravnom smislu postoje tri moguća modela reguliranja kaznenih djela protiv okoliša (antropocentrički, biocentrički i ekocentrični model). Antropocentrički model u svom fokusu ima zaštitu čovjeka, biocentrički se odnosi na zaštitu flore i faune, a ekocentrični uzima u obzir okoliš kao takav. S obzirom na to da ekocentrički model pruža izravnu zaštitu okolišu, on predstavlja i najviši sustav zaštite okoliša.

U modernim zakonodavstvima kaznena djela protiv okoliša reguliraju se kao kaznena djela ugrožavanja kod kojih je dovoljna i sama opasnost od ugrožavanja ili povređivanja. U sustavima koji teže što potpunijem ostvarenju ekocentričkog koncepta trebala bi dominirati kaznena djela apstraktnog ugrožavanja (Turković i sur., 2013).

Primjeri kaznenih djela protiv okoliša uključuju nasilje koje je počinila država naspram skupina koje se bore za zaštitu okoliša, kao i kaznena djela prijevare počinjena od korporacija s ciljem da izbjegnu okolišnu legislativu. Jedan takav primjer dogodio se 1985. kada je francuska vlada bombardirala Greenpeaceov brod *Rinbow Warrior* kojim su protestirali protiv sudjelovanja Francuske u nuklearnim testiranjima (Hall, 2014).

Zelena kriminologija relativno je nova i rastuća grana znanosti, a izazov je zelenim kriminolozima razumjeti povezanost okoliša, društva, okolišne štete i kriminaliteta. Naime, to je područje zaista široko i zahtijeva šire ekocentrične ideje i pravdu za okoliš. Carrabine i suradnici (2014) kategorizirali su zelenu kriminologiju na način da u prvu skupinu pripadaju primarna kaznena djela protiv okoliša koja uzrokuju izravnu štetu okolišu (poput onečišćenja zraka, sječe šuma, onečišćenja voda i nasilje nad životinjama); u drugu skupinu potpadaju kaznena djela protiv okoliša koja su simbiotski povezana.

Ukoliko bi se nasilje nad okolišem proučavalo onako kako to čine kriminolozi, utoliko se mora prihvatiti činjenica da je jedna od najvažnijih uloga kriminologa da kritički evaluiraju društvene procese iz kojih neke aktivnosti bivaju označene kao kaznene. Zelena kriminologija u većini je slučajeva i kritička kriminologija koja problematizira određene pojave s obzirom na političke i ekonomske utjecaje, upozorava Hall (2014). Zelena kriminologija ne može proučavati samo aktivnosti koje onečišćuju okoliš unutar područja kaznenih djela, već mnogo šire područje koje je označeno kao područje rizika, područje opasnosti od počinjenja nedjela na štetu okoliša koja bi u skoroj budućnosti bila definirana kao kažnjiva. Zapadna civilizacija predstavlja društvo rizika u kojem bi rizik predstavljao porast onečišćenja i i ekoloških katastrofa poput one koja se dogodila 2010. kada je došlo do izlivanja nafte u Meksičkom zaljevu (Hall, 2014).

U literaturi se u posljednje vrijeme navodi jedan primjer koji nam ukazuje na opasnost i rizik, a izvan je područja kažnjivih djela (Hall, 2014). Naime, u siječnju 2011. potres u Japanu prouzročio je daljnje katastrofe potaknuvši tsunami koji je pokosio čitavu obalu i pritom oštetio sustav hlađenja u nuklearnom pogonu u Fukushima. Ovaj je događaj primjer kako prirodna katastrofa (Beck, 1992) može postati proizvedeni rizik (Giddens, 1990).

Hillyard i Toombs (2003) predlažu da se područje zelene kriminologije više bavi okolišnom štetom negoli kaznenim djelima na štetu okoliša.

Fokusiranje na štetu umjesto na kazneno djelo/kriminalitet, ima nekoliko prednosti zato što se u obzir uzima šira slika, sagledavaju se mogućnosti, nismo ograničeni samo na zakonske odrednice.

U postojećoj literaturi o zelenoj kriminologiji, White (2008) nudi četiri skupine ključnih razmatranja o okolišnoj šteti:

1. Identificirati žrtve;
2. Utvrditi geografske činjenice; je li područje urbano ili prirodno;
3. Utvrditi vremenske činjenice; jesu li posljedice kratkoročne ili dugoročne;
4. Utvrditi koja je skupina oštećena; zrak, biosfera ili tehnologija.

Poteškoća je inkorporirati štetne efekte za pojedince u internacionalno pravo i internacionalno kazneno pravo. Međutim, kako ističe Skinnider (2011) raspravljalo se o tome kako UN-ova Komisija za prevenciju kaznenih djela i kazneno pravo, ustvari usvaja rezoluciju o kaznenim djelima na štetu okoliša već 1994. godine. U rezoluciji se pozivaju zemlje članice da uzmu u obzir okvir Ustava i temeljna načela pravnog sustava, osobna prava žrtve, pružanje pomoći žrtvi, da se olakša pravna zaštita i novčana naknada, uklone pravne prepreke poput činjenice da samo odvjetnici (osobe u odijelima) mogu iznositi optužbe, te da u procesu i akcijama sudjeluju i građani, noseći građanska odijela.

Najobuhvatniji i najutjecajniji dokument koji se bavi problemom prava žrtava na međunarodnoj razini jest UN-ova Deklaracija iz 1985. godine¹. Deklaracijom se omogućuje žrtvama pravo na pristup i pravedan postupak, te poštovanje njihova ugleda i časti. Kao u srži neobvezujući, mekani pravni instrument, Deklaracija je navise utjecala na domaće propise i smještaj žrtava u kazneno pravo. Za današnje je svrhe izrazito važna definicija žrtve nasilja prema kojoj je žrtva osoba koja trpi štetu, a uključuje akcije i propuste koji ne predstavljaju kaznena djela, naglašava Hall (2013).

Aktivnosti koje za posljedicu imaju klimatske promjene često se ne smatraju ilegalnima u prirodi. Što je još značajnije, trebalo bi dobro promisliti o činjenici ne-štete prema međunarodnom pravu, što automatski zahtijeva od država da aktivno preveniraju činjenje štete okolišu, ali i drugim zemljama. Prema Deklaraciji, država je odgovorna za propust ukoliko ne regulira određene aktivnosti unutar vlastitih granica (Hall, 2013).

Općenito gledano, neobvezujuća priroda većine državnih i međunarodnih propisa vezanih uz štetu nanесenu okolišu i žrtvama, omogućuje uvid u oba polja i na taj način omogućuje značajne promjene na tom polju, ako se pokaže potreba za određenom promjenom.

3. POJEDINA MEĐUNARODNA I EUROPSKA NASTOJANJA U PODRUČJU ZAŠTITE OKOLIŠA

Politike zaštite okoliša tijekom godina dovele su do razvoja pravnih, tehničkih i ekonomsko-financijskih instrumenata. U pravne instrumente pripadaju pravni okviri poput raznih direktiva, odluka i propisa, koji predstavljaju postojeće zakonodavstvo prilikom pristupanja Europskoj uniji u području zaštite okoliša. Uloga je tehničkih instrumenata osiguravanje provedbe standarda za poboljšanje kakvoće okoliša i korištenje najbolje raspoložive tehnologije, a uključuju norme, ograničenja emisija, ekooznake i kriterije za inspekciju zaštite okoliša u državama članicama. Ekonomsko-financijski instrumenti politike zaštite okoliša odnose se na financiranje aktivnosti vezanih za zaštitu okoliša i ulaganje u moderne tehnologije koje ne štete okolišu (Boglea i Iacob, 2010 prema Nekić i Krajnović, 2015).

Problemu zaštite okoliša sustavno se pristupilo 1972. godine kada je u Stockholmu održana Konferencija UN-a o ljudskom okolišu (engl. *United Nations Conference on the Human Environment*). Rezultat Stockholmske konferencije bila je Stockholmska deklaracija² odnosno prema Nekić i Krajnović (2015) stvaranje programa Ujedinjenih naroda za zaštitu okoliša koji je imao misiju voditi i poticati partnerstvo o brizi za okoliš te omogućiti nacijama i stanovništvu poboljšanje kvalitete života.

¹ https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.29_declaration%20victims%20crime%20and%20abuse%20of%20power.pdf, pristupljeno 6. veljače 2020.

² Vidi: <https://legal.un.org/avl/ha/environmentallaw.html>, pristupljeno 6. veljače 2020.

Osim toga, ona je doprinijela i osnutku UN-ovog programa za okoliš (engl. UNEP – *United Nations Environment Programme*).

Potom je Skupština Ujedinjenih naroda osnovala Svjetsku komisiju za okoliš i razvoj (WCED – *World Commission on Environment and Development*) 1983. godine. Komisija je 1987. godine objavila izvješće pod nazivom „Naša zajednička budućnost“ i u njemu je prvi put usvojena najpoznatija definicija održivog razvoja koji održivi razvoj definira kao razvoj koji zadovoljava potrebe današnjice bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija da ostvare vlastite potrebe (Nekić i Krajnović, 2015). Stockholmska je konferencija istaknula probleme zagađivanja, nestajanja prirodnih resursa i biljnih i životinjskih vrsta, ali i upozorila na jačanje svijesti o kvaliteti života za nas, ali i buduće generacije.

Jedan je od važnih dokumenta i Bečka konvencija o zaštiti ozonskog sloja (SL L 297/10, 31. 10. 1988.) kojoj je 1985. godine pristupila 21 država Europe obvezujući se da će štiti ljudsko zdravlje i okoliš od štetnih utjecaja koji mogu nastati uslijed oštećenja ozonskog omotača. Nakon Bečke konvencije, znanstvenici su dugotrajnim istraživanjima utvrdili koje ljudskim aktivnostima proizvedene tvari oštećuju ozonski omotač, i koliki im je faktor oštećenja ozonskog omotača (ODP faktor). Daljnjom međunarodnom suradnjom znanstvenika, vladinih institucija i nevladinih udruga, 1987. godine u Montrealu potpisan je Montrealski protokol o tvarima koje onečišćuju ozonski omotač koji je do sada više puta izmijenjen.³ Baselska konvencija o nadzoru prekograničnog prometa opasnog otpada i njegovu odlaganju⁴, stupila je na snagu 1992. godine. Iste godine na Konferenciji Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju u Rio de Janeiru donesena je Konvencija o biološkoj raznolikosti (*Convention on Biological Diversity – CBD*) kao globalno prihvaćeni dokument koji uspostavlja očuvanje bioraznolikosti kao temeljno međunarodno načelo u zaštiti prirode i zajedničku obvezu čovječanstva.⁵ Uz navedenu Konvenciju veže se i Kartagenski protokol⁶ koji je usvojen 2000. godine, a stupio je na snagu tri godine poslije. Pitanje klimatskih promjena na globalnom planu rješava se Okvirnom konvencijom Ujedinjenih naroda o promjeni klime (UNFCCC) koja je usvojena 1992. godine u New Yorku.⁷ S obzirom na to da je tijekom konferencije u Rio de Janeiru 1992. godine kao jedan od najvećih izazova za održivi razvoj identificirana dezertifikacija, 1994. godine usvojena je Konvencija Ujedinjenih naroda o suzbijanju dezertifikacije u zemljama pogođenim jakim sušama i/

³ <https://mzoe.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug-4925/klima/zastita-ozonskog-sloja-i-fluorirani-staklenicki-plinovi/medjunarodni-ugovori-i-provedba-u-republici-hrvatskoj/1951>, pristupljeno 6. veljače 2020.

⁴ http://publications.europa.eu/resource/cellar/591f82a6-a6a1-4398-b531-41ac8b97ffa9.0023.03/DOC_4, pristupljeno 6. veljače 2020.

⁵ <https://mzoe.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug-4925/medjunarodna-suradnja/multilateralni-medjunarodni-sporazumi-1138/konvencija-o-bioloskoj-raznolikosti-cbd/1144>, pristupljeno 6. veljače 2020.

⁶ <https://www.cbd.int/doc/legal/cartagena-protocol-en.pdf>, pristupljeno 6. veljače 2020.

⁷ <http://klima.mzoip.hr/default.aspx?id=59>, pristupljeno 6. veljače 2020.

ili dezertifikacijom, posebno u Africi⁸. Kyotski protokol prihvaćen je 1997. godine kojim industrijalizirane države svijeta postavljaju cilj smanjenja emisije ugljičnog dioksida i drugih stakleničkih plinova.⁹

Sljedeći važan događaj u stvaranju povijesti očuvanja zaštite okoliša jest konferencija održana u Rio de Janeiru u lipnju 2012. godine. Konferencija je obilježila 20. godišnjicu konferencije iz 1992. Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju (UNCED) i 10. obljetnicu Svjetskog skupa o održivom razvoju 2002. (WSSD), održanog u Johannesburgu. Više od 45.000 ljudi sudjelovalo je u Konferenciji Rio +20, što je najveća konferencija UN-a ikad održana (Nekić i Krajnović, 2015). Prvi opći pravno obvezujući globalni klimatski sporazum jest Pariški sporazumom o klimatskim promjenama (SL L 282/4, 19. 10. 2016.) potpisan 22. travnja 2016. godine.

Direktive koje dolaze od Europske unije ključni su alati koje svaka zemlja mora prihvatiti, iako nije točno propisano na koji se način moraju ostvariti. Zaštita okoliša pravno je utemeljena u sklopu Europske unije donošenjem Jedinstvenog europskog akta koji je stupio na snagu 1987. godine (OJ L 169, 29. 6. 1987.) kao izmjena i dopuna Ugovoru o osnivanju Europske ekonomske zajednice¹⁰. Okoliš u pravnom smislu pripada području koje je podijeljeno između nadležnosti Europske unije i država članica, a prvi put se spominje u Lisabonskom ugovoru u čl. 4.2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Prije Lisabonskog ugovora, kaznenopravna zaštita okoliša provodila se preko odredaba Europske konvencije o zaštiti okoliša putem kaznenog prava iz 1998. godine. Europsko vijeće i Parlament sporazumjeli su se o tekstu Direktive 2008/99/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 19. studenoga 2008. o zaštiti okoliša putem kaznenog prava (SL L 328/28, 6. 12. 2008.) koja navodi popis kaznenih djela protiv okoliša koje države članice moraju unijeti u svoja nacionalna zakonodavstva pod uvjetom da su počinjena s namjerom ili iz krajnje nepažnje te zahtijeva od država članica da za ta kaznena djela usvoje učinkovite, razmjerne i odvraćajuće sankcije (Pleić, 2016).

3.1. Sustav upravljanja okolišem – EMAS

Jedna je od inicijativa Europske unije sustav upravljanja okolišem (engl. EMAS – *Eco-Management and Audit Scheme*). Sustav EMAS ima za cilj promicati kontinuirano poboljšanje zaštite okoliša, a njegova je svrha stvoriti sustave koji pomažu osigurati usklađenost i kontinuirano poboljšanje ekološke učinkovitosti te razumijevanje i smanjenje utjecaja koje organizacija ima na okoliš. Sustav upravljanja okolišem (EMAS) funkcionira na način da minimalizira vjerojatnost nastanka događaja koji bi mogao imati negativni utjecaj na okoliš. U organizacijama, sustav upravljanja okolišem doprinosi činjenici da su

⁸ http://publications.europa.eu/resource/cellar/22260379-2306-4082-9ccc-9549421659f1.0023.03/DOC_2, pristupljeno 6. veljače 2020.

⁹ <http://klima.mzoiip.hr/default.aspx?id=82>, pristupljeno 6. veljače 2020.

¹⁰ http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/EUugovori/11957E_Ugovor_o_osnivanju_EEZ-a_hrv.pdf, pristupljeno 6. veljače 2020.

banke i osiguravajuća društva, zajedno s potencijalnim investitorima, sve više spremne na suradnju s organizacijama koje imaju implementirani sustav upravljanja okolišem jer time nisu zabrinuti zbog nastanka negativnih rizika vezanih za okoliš (Nekić i Krajnović, 2015).

Važno je da je zaštita okoliša realizirana i izvan formalne strukture uz sudjelovanje svakog člana poduzeća. Neke od koristi ekoloških sustava kod upravljanja jesu: poboljšanje ekološke svijesti i odgovornosti za sve zaposlenike, poboljšanja regulatornih propisa u tvrtki, poboljšanje operativne kontrole i procedure, smanjenje utjecaja na okoliš kontroliranjem ispuštanja emisija i odlaganjem otpada, poboljšanje interne komunikacije s vanjskim partnerima, kontinuirano poboljšanje sustava kroz ciljeve sustava upravljanja okolišem, programima, povremenim revizijama i izvješćima (Nekić i Krajnović, 2015).

Problem predstavlja činjenica da je većina nezainteresirana za implementaciju sustava za upravljanje okolišem. Nekić i Krajnović (2015) ističu da je prvi problem nedostatak znanja o toj temi. Nadalje, troškovi implementacije sustava visoki su, a strane javne institucije ne pružaju financijski poticaj. Rješenje problema Nekić i Krajnović (2015) vide u smanjenju naknade za uvođenje sustava, bolje provođenje politike obrazovanja i informiranja o prednostima sustava za upravljanje okolišem. Jedan od uvjeta za uvođenje sustava za upravljanje okolišem jest i dobivanje certifikata ISO 14001. Taj certifikat je osmišljen kako bi pomogao tvrtkama identificirati i kontrolirati utjecaje na okoliš svojim aktivnostima, proizvodima ili uslugama i pomoći zainteresiranim stranama da prepoznaju brigu tvrtke za poboljšanje okoliša. ISO 14001 opisuje osnovne elemente učinkovitog Sustava za upravljanje okolišem (EMAS). Ovi elementi uključuju kreiranje politike zaštite okoliša, postavljanje ciljeva, provedbu programa za postizanje tih ciljeva, praćenje i mjerenje učinkovitosti programa, ispravljanje problema te pregled sustava za poboljšanje programa i tvrtkine cjelokupne ekološke učinkovitosti (Nekić i Krajnović, 2015). Pohvalno je što je većina organizacija dala povratnu informaciju o stjecanju prednosti u primjeni ISO 14001. Implementacija certifikata ISO 14001 vuče za sobom četiri skupine prednosti: (1) povećanje produktivnosti, smanjenje korištenja resursa, smanjenje troškova proizvodnje, ali i bolja motivacija zaposlenika; (2) financijske prednosti zbog dobivanja prilike za pristup raznim fondovima i posebnim kreditima sa smanjenom kreditnom stopom; (3) tržišne prednosti koje uključuju stvaranje konkurentne prednosti, stvaranje pozitivnih učinaka prema tržištu i kupcima te priliku da se briga za okoliš provede i kroz dobavljački lanac; (4) društvene prednosti poput poboljšanog imidža poduzeća i bolje suradnje s institucijama za zaštitu okoliša (Nekić i Krajnović, 2015).

3.2. Uloga Eurojusta i Europol

S ciljem sprečavanja ugrožavanja međunarodne suradnje i jačanja borbe protiv teških kaznenih djela, osnovan je Eurojust – tijelo Europske unije s pravnom osobnošću osnovano Odlukom Vijeća 2002/187/PUP od 28. veljače 2002. (SL L 63, 6. 3. 2002.) Navedena Odluka stavljena je izvan snage Uredbom (EU) 2018/1727 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. studenoga 2018. o Agenciji Europske unije za suradnju u kaznenom pravosuđu (Eurojust) te zamjeni i stavljanju izvan snage Odluke Vijeća 2002/187/PUP (SL L 295, 21. 11. 2018.).

Cilj je Eurojusta poticanje koordinacije istraga i kaznenih progona u državama članicama, unaprjeđenje suradnje te podupiranje nadležnih tijela država članica i na druge načine kako bi istrage i kazneni progoni koji se tiču dviju ili više država članica bili što djelotvorniji (Pleić, 2016). Sustav Eurojusta funkcionira tako da svaka država članica upućuje jednog nacionalnog člana u Eurojust u skladu s vlastitim pravnim sustavom.

Eurojust je 2013. godine pokrenuo Strateški projekt o kaznenim djelima protiv okoliša, vođen intrigantnim paradoksom da raste svijest o kaznenim djelima protiv okoliša kao ozbiljnom kriminalitetu koji u pravilu uključuje prekograničnu dimenziju i organizirani kriminalitet ali se to istovremeno ne odražava u statističkim podacima o progonu ovih kaznenih djela (Pleić, 2016). Prema Pleić (2016), od posebnog interesa bila su tri područja: trgovina ugroženim vrstama, nedozvoljeni promet otpadom i onečišćenje mora.

Potrebno je spomenuti i Europski policijski ured – Europol; koji je osnovan 1995. godine Konvencijom o Europolu (SL C 316/2, 27. 11. 1995.), koja je zamijenjena 2009. godine Odlukom Vijeća 2009/371/PUP od 6. travnja 2009. o osnivanju Europskog policijskog ureda (Europol) (SL L 121/37, 15. 5. 2009.). Cilj je Europola podupirati i jačati djelovanje nadležnih tijela država članica i njihovu međusobnu suradnju u sprječavanju i suzbijanju organiziranog kriminaliteta, terorizma i drugih oblika teških oblika kriminaliteta koji zahvaćaju dvije ili više države članice (Pleić, 2016).

Europol je 2004. godine istaknuo potrebu za situacijskim izvješćima na području kriminaliteta visokog profita i niskog rizika, a u to područje pripada i ekološki kriminalitet.

Europol je u svom izvješću 2013. označio ekološki kriminalitet kao rastuću prijetnju državama članicama Europske unije. Europol je zatim objavio procjenu opasnosti od ekološkog kriminaliteta (*Threat Assessment 2013 – Environmental Crime in the EU*) u kojoj je posebno naglašena, kao kaznenopravni fenomen, rastuća opasnost nezakonitog prometa otpadom koji ostaje neprijavljen i neistražen što rezultira identificiranjem vrlo malog broja skupina organiziranog kriminaliteta.

Prilikom pristupanja u Europsku uniju zemlja mora uskladiti svoje zakonodavstvo s europskim zakonodavstvom među kojima se nalazi i politika zaštite okoliša. Na taj se način, kako navode Nekić i Krajnović (2015), pridonosi poboljšanju zaštite okoliša, boljem zdravlju, širi se tržište ekoproizvoda, zbrinjava se otpad.

3.3. Suradnja na europskoj razini u području okoliša

Mreža Europske unije za provedbu i izvršenje propisa iz područja zaštite okoliša (engl. IMPEL – *The European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law*) međunarodna je neprofitna udruga čija je svrha podizanje svijesti, izgradnja kapaciteta i razmjena informacija i iskustava o provedbi, međunarodna suradnja, kao i promicanje europskog zakonodavstva iz područja zaštite okoliša (Pleić, 2016).

U okviru IMPEL-a provodi se projekt *Trans-frontier Shipment of Waste (TFS) Prosecutors' Project* koji ima za cilj jačati i dalje razvijati mrežu tužitelja u Europskoj uniji koji se bave

progonom kaznenih djela protiv okoliša s posebnim naglaskom na prekogranični prijevoz otpada. U tijeku je izrada baze podataka koja sadrži sudsku praksu vezanu uz prekogranični prijevoz otpada kao i sve druge korisne informacije za progon ovih kaznenih djela. Posebno se u okviru projekta naglašava uska suradnja s Eurojustom te Europskom mrežom tužitelja za kaznena djela protiv okoliša (engl. ENPE – *European Network of Prosecutors for the Environment*). ENPE je osnovana 2012. godine na temelju neformalnog sporazuma tužitelja koji se bave kaznenim djelima protiv okoliša iz nekoliko država članica Europske unije, a čiji je cilj pomoći praktičarima u povezivanju i dijeljenju iskustava i podataka u vezi s ekološkim kriminalitetom (Pleić, 2016).

U okviru Strateškog projekta o kaznenim djelima protiv okoliša uspostavljena je uspješna suradnja između Eurojusta te ENPE-a koja bi trebala omogućiti učinkovitiji progon za kaznena djela protiv okoliša, ali i razmjenu znanja i najbolje prakse postupanja s ciljem stvaranja veće zajednice stručnjaka za područje ekološkog kriminaliteta diljem Europe. S jedne strane, Eurojust pruža ENPE-u legitimitet, a s druge strane ENPE pomaže Eurojustu svojim iskustvom i praksom budući da je do sada Eurojust imao vrlo malo iskustava s pravom zaštite okoliša. Pleić (2016) smatra da je Europol usko povezan uz neformalnu mrežu za borbu protiv ekološkog kriminaliteta *EnvicrimNet* koja nastoji povezati policijske službenike i istražitelje kaznenih djela protiv okoliša s ciljem razmjene iskustava i najbolje prakse postupanja. Europol i *EnvicrimNet* započeli su u svibnju 2014. godine jednogodišnji Projekt obavještajne službe o kaznenim djelima protiv okoliša (engl. IPEC – *The Intelligence Project on Environmental Crime*). Cilj je ovoga projekta steći uvid i bolje se upoznati s kaznenim djelima protiv okoliša koja utječu na države članice Europske unije, s opsegom takvog kriminaliteta te s poteškoćama u borbi protiv ove vrste kriminaliteta. Projekt je također imao za svrhu utvrditi uključenost skupina organiziranog kriminaliteta te razviti preporuke radi poboljšanja situacije na području Europske unije (Pleić, 2016).

4. POJEDINI IZAZOVI U PODRUČJU ZAŠTITE OKOLIŠA

Sustavi upravljanja okolišem zapravo predstavljaju *win-win* situaciju u kojoj su izbjegnuti konflikti između maksimalnog profita i ciljeva zaštite okoliša, zaključuju White i Heckenberg (2014).

Temeljno ljudsko pravo na zdrav i nezaagađen okoliš navedeno je u mnogim statutima i pravnim sustavima, no na razini pravnih znanosti i dalje je nejasno. U ovome je području kriminologije posebno teško odrediti uzrok pojedinog kaznenog djela na štetu okoliša. Hall (2014) kritizira kazneno pravo u smislu da bi trebalo obuhvatiti mogućnosti buduće štete prema okolišu u cjelini, ili ljudima i životinjama kao dijelovima okoline kojoj se danas šteti. Osim toga, raspon počinitelja kaznenih djela zaista je širok; kreće se od individua, pa sve do organizacija i multinacionalnih kompanija koje svojim aktivnostima krše zakone o okolišu.

Nadalje, Passas (2005) upozorava na problem prekograničnih aktivnosti¹¹, tj. činjenice da je nešto legalno u jednoj zemlji, a u drugoj se ta ista aktivnost smatra kaznenim djelom.

Kako navode Bell i sur. (2013), postoji mnoštvo preklapanja između operacionalnih i regulatornih funkcija od strane agencija za okoliš, kao i regulatornih tijela koja donose zakone. Mnogi znanstvenici smatraju da najviše problema dolazi upravo u tužilaštvu.

Bell i McGillivray (2008) stavljaju naglasak na to da za veliki dogovor i funkcioniranje zakonske regulacije okoline, provedba ovisi o načinu rada i kulturi agencije za provedbu određenih mjera.

Primjerice, 2011. godine za nuklearnu katastrofu u Fukushimi krive se regulatorne agencije. Stvar je u tome što je američka Agencija za zaštitu okoliša (engl. EPA – *Environmental Protection Agency*) odugovlačila s proglašenjem otpadne industrije kriminalnom, pa je bilo neizbježno da će EPA biti uništena, korumpirana od vlasnika otpadnih tvornica. Simon (2000) navodi kako je do danas dvadesetak visoko rangiranih EPA administratora napustilo agenciju i postalo milijunašima otpadne industrije, te na taj način povećalo broj optužbi između EPA-e i otpadne industrije.

U budućnosti bi se trebali razviti posebni pravno-regulatorni sustavi za nasilje nad okolišem. U takvim sustavima, u kategoriju pod brojem jedan, šteta bi bila, prema Hallu (2014) opisana kao:

- Ispuštanje štetnih kemikalija koje oštećuju okoliš;
- Nepovoljan utjecaj na zemlju, vodu ili kvalitetu zraka, povećanje vrijednosti vlasništva;
- Otpadni materijali su štetni, široko rasprostranjeni ili pervazivni s dugoročnim štetnim poljedicama za čovjeka, kao i biljne i životinjske vrste;
- Znatno miješanje ili prevencija druge zakonite aktivnosti zbog kaznenog djela.

Cilj je ove kategorizacije da se ostane konzistentan prilikom donošenja suda o težini pojedinog kaznenog djela na štetu okoliša.

Dodatna otegotna okolnost za ovo područje jest i to da je teško pretpostaviti težinu pojedinog kaznenog djela, količinu štete koja bi mogla biti nanescena, broj žrtava (govorimo li o individui ili o mnoštvu ljudskih života, uništenoj flori i fauni) te je teško zaključivati o uzročno-posljedičnim vezama između određenih akcija ili pasivnih radnji koje na kraju završavaju kao šteta nanescena okolišu (Hall, 2014).

¹¹ Najznačajniji organizirani kriminalitet nad okolišem organiziran je u Italiji. Tamo mafijaške skupine Cosa Nostra, Camorra i 'Ndrangheta imaju značajnu kontrolu nad trgovinom. Između ostalog, Camorra dominira industrijom otpada u Napulju već desetljećima, a prije 1994. kontrolirali su čitav krug odlaganja smeća. Dužnosnici vjeruju kako se 8.8 milijardi dolara godišnje zaradi od kriminaliteta nad okolišem u Italiji (Hall, 2014).

Pleić (2016) navodi kako je Studija o implementaciji Direktive 2008/99/EZ pokazala da problem predstavlja i činjenica da pojedini pojmovi iz Direktive 2008/99/EZ nisu usklađeni i pobliže definirani. Osim neusklađenosti pojmova, javlja se i neusklađenost u pogledu težine sankcija za pojedina kaznena djela. Naime, Europska unija sastoji se od više zemalja članica, pa neko kazneno djelo ne mora biti jednako kažnjivo u obje države članice Europske unije, što bi moglo ugroziti međunarodnu suradnju. Kako bi se olakšala međunarodna suradnja, Hall (2013) je razvio konceptualni okvir za razumijevanje kaznenih djela na štetu okoliša. Tako navodi kako je šteta uzrokovana aktivnostima koje smanjuju mogućnost održivosti Zemlje (ljudi, životinje, biljke). Stoga, svaka osoba, korporacija ili država koja dozvoljava, olakšava ili sudjeluje u ponašanju i akcijama koje potkopavaju buduća značenja postojanja, snosi dio odgovornosti za smanjenje zemaljskih kapaciteta i sudjeluje u kaznenom djelu protiv planeta, ali i sveukupnog čovječanstva.

Većina pravnih sustava ima specifične zakone kojima se reguliraju samo neke od formi ekološke štete (toksični otpad, ilegalno odlaganje otpada, prodaja neprovjerene hrane, lišavanje ljudi hrane), ali se ne prepoznaje šteta koju su nanijele individue ili ljudske zajednice a prema budućoj održivosti Zemlje. To se posebno treba uzeti u obzir kada se ispituju akcije koje se smatraju ktičnima za ekonomsko i društveno blagostanje.

Neusklađenost u pogledu visine i vrste sankcija za kaznena djela protiv okoliša može dovesti u pitanje primjenu pojedinih instrumenata pravosudne suradnje koji se odnose i na ovu vrstu kaznenih djela, kao što su europski uhidbeni nalog te europski nalog za pribavljanje dokaza. Važno je istaknuti kako je za kaznena djela protiv okoliša izdavanje europskog uhidbenog naloga bez provjeravanja dvostruke kažnjivosti moguće ukoliko je za određeno djelo (...) državi izdana propisana kazna zatvora ili mjera koja uključuje oduzimanje slobode u najdužem trajanju od tri godine ili više (Pleić, 2016).

Ipak je važno da Direktiva 2008/99 EZ zahtijeva od članica Europske unije da inkriminiraju određena protupravna ponašanja u okolišu. Uslijed različitog usklađivanja nacionalnih kaznenih zakonodavstava s Direktivom 2008/99 EZ dolazi do velike varijabilnosti u legislativama među zemljama. Ono što je ipak zajedničko svim zemljama članicama jest činjenica da prihvaćaju kazneni zakon kao mehanizam za suočavanje s protupravnim ponašanjima na štetu okoliša.

5. ZAKLJUČAK

Tehnološki napredak, industrijalizacija i globalizacija na različito štetne načine utječu na zdravlje ljudi, životinja i biljaka, odnosno na prirodu i okoliš u cjelini. Sve vidljivije posljedice takvih štetnih utjecaja dovele su do porasta svijesti o neophodnosti zaštite prirode i okoliša u kojem živimo. Osviještenost najvećeg dijela čovječanstva nije dovoljna da se određeni pojedinci ili kompanije spriječe u počinjenju kaznenih djela protiv okoliša. Propisivanje određenih prekršaja ili kaznenih djela te sankcija za njih samo po sebi ne znači smanjenje ugrožavanja prirode i okoliša, već je za to potrebna učinkovita primjena tih propisa (Pavliček i Milivojević, 2014).

U većini država članica Europske unije za istraživanje kaznenih djela protiv okoliša nadležni su policija, uredi državnih odvjetnika, a ponegdje i specijalizirane policijske agencije za gospodarski kriminalitet te, kada se radi o kriminalitetu povezanom uz ugrožene prirodne vrste, carinske agencije (Pleić, 2016). Svaka od država članica Europske unije ima različito uređen pravni sustav i nadzorna tijela. Međutim, većina zemalja članica i dalje nema uređene sustave za kontrolu nasilja nad okolišem, a ni posebne jedinice koje bi prikupljale dokaze o počinjenju nasilja nad okolišem. Prema Pleić (2016), države članice Europske unije, u anketi koja je provedena u sklopu IPEC projekta, navele su kako se suočavaju s problemima koji su vezani uz suradnju upravnih i kaznenih tijela na području istraživanja kaznenih djela počinjenih na štetu okoliša. Za svaku dobru suradnju ključna je redovita i kvalitetna razmjena informacija, a kada govorimo o okolišu, informacije koje se razmjenjuju nepotpune su i neredovito stižu. Ono što Pleić (2016) ističe kao glavni problem jest činjenica da tijela kaznenog progona nemaju pristup bazama podataka regulatornih agencija koje imaju drukčije zadaće, ciljeve i interese, za razliku od policije.

Jedan od najvažnijih dokumenta jest Direktiva 2008/99 EZ koja zahtijeva od članica Europske unije da inkriminiraju određena protupravna ponašanja u okolišu. Uslijed različitog usklađivanja nacionalnih kaznenih zakonodavstava s Direktivom 2008/99 EZ dolazi do velike varijabilnosti u legislativama među zemljama. Ono što je ipak zajedničko svim zemljama članicama jest činjenica da prihvaćaju kazneni zakon kao mehanizam za suočavanje s protupravnim ponašanjima na štetu okoliša.

Tijekom posljednjih 40 godina Europska unija i njezine zemlje članice uložile su značajne napore na području izrade i provedbe politika vezanih uz zaštitu okoliša i održivi razvoj. Zemlje članice Europske unije politiku zaštite okoliša počele su provoditi nakon konferencije u Stockholmu i to u obliku Programa ekoloških kampanja (engl. *EAP – Environmental Action Programmes*). Na sastanku Europskog vijeća održanom 2001. godine u Gothenburgu usvojena je prva Strategija održivog razvoja Europske unije utemeljena na vjerovanju da bi ekonomske, socijalne i ekološke utjecaje svih politika trebalo ispitati na koordiniran način te uzeti u obzir u procesu donošenja odluka. U svrhu ocjenjivanja provedbe i napretka, Strategija održivog razvoja predviđa razvoj niza pokazatelja održivog razvoja.

Održivi razvoj definira se na različite načine, no u praksi održivi razvoj zapravo znači razvoj kojim se postiže ravnoteža ekonomskih, socijalnih i ekoloških ciljeva za dobrobit sadašnjih i budućih generacija. Integracija ovih triju dimenzija održivog razvoja jedna je od najteže ostvarivih ravnoteža u procesu donošenja nacionalne strategije. Većina zemalja članica Europske unije već je izradila i provela nacionalne strategije održivog razvoja koje odražavaju lokalne prioritete vezane uz održivi razvoj koji se mogu razlikovati od onih na razini EU-a u cjelini.

Postizanje održivog razvoja uvelike ovisi o visokom stupnju političke angažiranosti, vladinim institucijama koje dobro funkcioniraju te prevladavanju pogrešaka u koordinaciji službenih politika. Uključivanje i koordinacija raznih vladinih odjela omogućuju šire viđenje problema, iznošenje različitih interesa te razmjene i prilagodbe između područja obuhvaćenih politikom. Većina zemalja članica Europske unije osnovala je koordinacijske

odbore za održivi razvoj unutar relevantnih agencija i ministarstava, uspostavljajući tako nadležno tijelo za integraciju i okvir za djelovanje. Također je bitno dodijeliti i odgovornost za nadzor mehanizama koordinacije i različitih uključenih agencija. Nacionalne strategije održivog razvoja nisu osmišljene kao statički planovi. Baš suprotno. Očekuje se da će se mijenjati u skladu s novim informacijama vezanima uz prioritete, tehnološke mogućnosti i ekonomičnost politika te u svrhu rješavanja problema vezanih uz provedbu. Učenje, prilagodba i kontinuirano poboljšanje trebali bi činiti odrednice nacionalnih strategija. U tu svrhu potrebno je provoditi praćenje provedbe strategije, izvještavati relevantna upravljačka tijela i sudionike te osigurati povratne informacije u svrhu korekcija i poboljšanja.

LITERATURA

1. Audiovisual library of international law, <https://legal.un.org/avl/ha/environmentallaw.html>. Pristupljeno 6. veljače 2020.
2. Bečka konvencija o zaštiti ozonskog sloja, SL L 297/10, 31. 10. 1988.
3. Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. New Delhi: Sage.
4. Bell, S., McGillivray, D. (2008). *Environmental Law*. 7th edition, Oxford: Oxford University Press.
5. Bell, S., McGillivray, D., Pedersen, O. (2013). *Environmental Law*. 8th edition. Oxford: Oxford University Press.
6. Carrabine, E., Cox, P., Lee, M., Fussey, P., Hobbs, D., South, N., Thiel, D., Turton, J. (2014). *Criminology: A sociological introduction*. 3rd edition. London: Routledge.
7. Cartagena protocol on biosafety to the convention on biological diversity, <https://www.cbd.int/doc/legal/cartagena-protocol-en.pdf>. Pristupljeno 6. veljače 2020.
8. Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.29_declaration%20victims%20crime%20and%20abuse%20of%20power.pdf. Pristupljeno 6. Vveljače 2020.
9. Direktiva 2008/99/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 19. studenoga 2008. o zaštiti okoliša putem kaznenog prava, SL L 328/28, 6. 12. 2008.
10. Galić, B. (2001). Globalizacija, okoliš i novi identiteti u postmodernoj kulturi. *Politička misao: časopis za politologiju*, 38 (3), 176-185.
11. Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
12. Hall, M. (2013). *Victims of Environmental Harm. Rights, recognition and redress under national and international law*. London: Routledge.
13. Hall, M. (2014). *Exploring Green Crime (introducing the legal, social and criminological contexts of environmental harm)*. London: Palgrave.
14. Held, D. (1995). *Democracy and the Global Order. From the Modern State to Cosmopolitan Governance*. Cambridge: Polity Press.

15. Hillyard, P., Toombs, D. (2003). Introduction. In: P., Hillyard, D. Toombs, C. Pantazis (Ur.) *Beyond Criminology: Taking Harm Seriously*. London: Pluto Press.
16. ISO 14001 – Sustav upravljanja okolišem.
17. Jedinstveni europski akt koji je stupio na snagu 1987. godine, OJ L 169, 29. 6. 1987.
18. Konvencija o biološkoj raznolikosti (CBD), <https://mzoe.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug-4925/medjunarodna-suradnja/multilateralni-medjunarodni-sporazumi-1138/konvencija-o-bioloskoj-raznolikosti-cbd/1144>. Pristupljeno 6. veljače 2020.
19. Konvencija o osnivanju Europskog policijskog ureda (Konvencija o Europolu) na temelju članka K.3 Ugovora o Europskoj uniji, SL C 316/2, 27. 11. 1995.
20. Krznar, T. (2009). Globalizacija kao destruktorka identiteta: primjer okolišnog osiromašenja. *Filozofska istraživanja*, 29 (1): 131-143.
21. Kyotski protokol – općenito, <http://klima.mzoip.hr/default.aspx?id=82>. Pristupljeno 6. veljače 2020.
22. Međunarodni ugovori i provedba u Republici Hrvatskoj, <https://mzoe.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug-4925/klima/zastita-ozonskog-sloja-i-fluorirani-staklenicki-plinovi/medjunarodni-ugovori-i-provedba-u-republici-hrvatskoj/1951>. Pristupljeno 6. veljače 2020.
23. Međuvladina konferencija o zajedničkom tržištu i euratomu – završni akt, http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/EUugovori/11957E_Ugovor_o_osnivanju_EEZ-a_hrv.pdf. Pristupljeno 6. veljače 2020.
24. Nekić, B., Krajnović, A. (2015). Politika zaštite okoliša u RH nakon pristupanja Europskoj uniji. *Tranzicija*, 16 (34): 39-58.
25. Odluka Vijeća 2002/187/PUP od 28. veljače 2002. kojom se osniva Eurojust s ciljem jačanja borbe protiv teških kaznenih djela, SL L 63, 6. 3. 2002.
26. Odluka Vijeća 2009/371/PUP od 6. travnja 2009. o osnivanju Europskog policijskog ureda (Europol), SL L 121/37, 15. 5. 2009.
27. Okvirna konvencija UN-a o promjeni klime, <http://klima.mzoip.hr/default.aspx?id=59>. Pristupljeno 6. veljače 2020.
28. Pariški sporazum o klimatskim promjenama, SL L 282/4, 19. 10. 2016.
29. Passas, N. (2005). Lawful but awful: Legal corporate crimes. *Journal of Socio-Economics*, 24, 771-786.
30. Pavliček, J., Milivojević, L. (2014). Kriminalistička metodologija u funkciji zaštite prirode i okoliša. *Kriminalistička teorija i praksa*, 1 (1): 55-80.
31. Pleić, M. (2016). Kazneni progon i istraživanje kaznenih djela protiv okoliša. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 53 (2): 601-622.
32. Situ, Y., Emmons, D. (2000). *Environmental Crime: The Criminal Justice System's Role in Protecting the Environment*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.

33. Skinnider, E. (2011). *Victims of Environmental Crime — Mapping the Issues*. Vancouver: The International Centre for Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy.
34. Službeni list Europske unije, http://publications.europa.eu/resource/ellar/591f82a6-a6a1-4398-b531-41ac8b97ffa9.0023.03/DOC_4. Pristupljeno 6. veljače 2020.
35. Službeni list Europske unije, http://publications.europa.eu/resource/ellar/22260379-2306-4082-9ccc-9549421659f1.0023.03/DOC_2. Pristupljeno 6. veljače 2020.
36. Šundalić, A. (2006). Ekocentrični pristup ruralnom prostoru. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociološki istraživanja okoline*, 15 (3): 203-218.
37. Turković, K., P. Novoselec, V. Grozdanić, A. Kurtović Mišić, D. Derenčinović, I. Bojanić, M. Munivrana Vajda, M. Mrčela, S. Nola, S. Roksandić Vidlička, D. Tripalo, A. Maršavelski (2013). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine d.d.
38. Uredba (EU) 2018/1727 Europskog Parlamenta i Vijeća od 14. studenog 2018. o Agenciji Europske unije za suradnju u kaznenom pravosuđu (Eurojust) te zamjeni i stavljanju izvan snage Odluke Vijeća 2002/187/PUP, SL L 295, 21. 11. 2018.
39. White, R., Heckenberg, D. (2014). *Green criminology. An introduction to the study of environmental harm*. London: Routledge.

VIOLENCE AGAINST THE ENVIRONMENT: SOME ASPECTS

Abstract

International treaties explicitly recognize the human right to a healthy environment. That right of every person is threatened by technological progress, industrialization and globalization. These processes leave visible or less visible damaging effects on nature and the environment. That has led to an increase in the awareness on the hazards that affect our environment and highlights the responsibility of all, from individuals to companies and the states themselves, for the protection of nature and the environment. However, the paper shows that awareness alone is not enough to prevent such harmful behaviors against the environment, which is why a whole host of activities are being held at the international level, but also a number of acts are being adopted to prevent environmental threats. The European Union and the Member States have invested and will continue to invest efforts to develop environmental policies. Also there is a huge problem of untrained personnel dealing with that issues, ranging from police officers, prosecutors to judges. The success of national environmental and sustainable development strategies depends largely on learning and adapting to new information and technological opportunities, as well as political developments.

Keywords: violence against environment, damage, international and European efforts, challenges.